

CRIMELE DE RĂZBOI – O SCURTĂ PRIVIRE CRITICĂ

WAR CRIMES – A BRIEF CRITICAL VIEW

Mr.asist.univ.drd. Cosmin IVANCIU*

Cu siguranță, dintre toate crimele aflate sub jurisdicția Curții Penale Internaționale, crimele de război sunt cele mai vârstnice, combatanții fiind judecați, încă din cele mai vechi timpuri, pentru încălcări ale regulilor conflictului armat. În cadrul Conferinței de la Roma pentru adoptarea Statutului Curții Penale Internaționale, crimele de război au fost definite cât mai detaliat posibil. Dar acest lucru înseamnă că toate aspectele sunt clare, fără a lăsa loc unor interpretări greșite sau, din contră, poate fi considerat mai dificil ca un combatant să fie acuzat de crime de război? Răspunsul la această întrebare este scopul acestui articol.

Certainly, from all the crimes within the jurisdiction of the International Criminal Court, war crimes are the oldest, combatants being prosecuted for disobeying the rules of armed conflict since time immemorial. Within the framework of the Rome Diplomatic Conference to enact the Statute of the International Criminal Court, war crimes were defined as detailed as possible. But, does this necessary mean that all aspects are cristal clear, with no room for missinterpretations or, on the contrary, may it be considered more difficult for a combatant to be prosecuted for war crimes? Answering this question is the aim of this article.

Cuvinte-cheie: drept internațional umanitar; Curtea Penală Internațională; crime de război.

Keywords: international humanitarian law; International Criminal Court; war crimes.

„Cea mai cuprinzătoare și cea mai elaborată prevedere a Statutului de la Roma”¹, ce definește infracțiunile aflate sub jurisdicția Curții, este art. 8², intitulat *Crime de război*. Statutul de la Roma continuă, oarecum, tradiția răspunderii individuale pentru crimele de război comise, așa cum, de altfel, fusese stipulat și în Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie³ sau în Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Ruanda⁴.

Statutul de la Roma distinge patru categorii de crime de război:

- infracțiuni grave la Convențiile de la Geneva din 1949. Infracțiunile grave cuprind acte, ce sunt enumerate precis în textul celor patru convenții și se referă la comportamente cum ar fi omuciderea intenționată, tortura, tratamentele neomenești, luarea de ostatici sau distrugerea vastă și însușirea proprietății. Infracțiunile grave trebuie comise în contextul unui conflict armat internațional și îndreptate împotriva persoanelor sau proprietății

protejate de cele patru convenții. Infracțiunile grave sunt, în special, violări grave ale normelor de drept internațional umanitar. Independent de Statutul de la Roma, în conformitate cu Convențiile de la Geneva, statele trebuie să adopte legislația necesară prin care să asigure sancționarea penală eficientă a celor ce comit sau ordonă comiterea oricăror dintre încălcările grave, de a căuta astfel de persoane și de a le aduce, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor de judecată proprii. Ca alternativă, un stat poate opta pentru predarea celor vinovați unei alte Înalte Părți Contractante, pentru a fi judecați;

- o a doua categorie de infracțiuni acoperă alte violări grave ale legilor și obiceiurilor aplicabile în conflictele armate internaționale. Aceste violări își găsesc sursa în alte convenții și tratate, deja adoptate, dintre acestea putând fi amintite Convenția de la Haga din 1907 referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru⁵, Protocolul Adițional I din 1977 la Convențiile de la Geneva din 1949⁶, Declarația de la Haga din 1899 referitoare la gloanțele care explodează⁷ sau Protocolul privind interzicerea gazului asfixiant, otrăvitor sau a altor tipuri de gaz și a mijloacelor bacteriologice de purtare a războiului din 1929⁸;

*Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”,
Brașov
e-mail: cosmin.ivanciu@afahc.ro

- a treia categorie de infracțiuni se referă la încălcările grave ale Art. 3 Comun Convențiilor de la Geneva din 1949, aplicabil conflictelor armate ce au un caracter neinternațional și se referă, mai exact, la atentate împotriva vieții și integrității corporale, mai ales omorul sub toate formele sale, mutilările, tratamentele cu cruzime și tortura;

- o ultimă categorie de infracțiuni cuprinde celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate care nu prezintă un caracter internațional.

În ceea ce privește crimele de război, este, fără îndoială, lăudabilă intenția de a fi codificate într-o manieră atât de detaliată. Mai mult de atât, noțiunea de crimă de război a fost extinsă, într-o manieră corectă, și asupra infracțiunilor comise în timp de conflict armat neinternațional. Dar, după cum poate confirma orice procuror, cu cât descrierea unei infracțiuni este mai detaliată, cu atât există mai multe modalități în care prevederile pot fi interpretate, aria de aplicare fiind, astfel, mult restrânsă. Chiar dacă Statutul de la Roma cuprinde o listă impresionantă de infracțiuni ce pot fi reținute ca îndeplinind condițiile unei crime de război, nu toate violările grave ale dreptului internațional umanitar au fost incluse în această definiție (cu titlu de exemplu, nu constituie infracțiune întârzierea nejustificată a repatrierii prizonierilor de război).

De la bun început trebuie subliniat că art. 8, alin. 1 al Statutului Curții Penale Internaționale cuprinde o condiție ce limitează extraordinar de mult aria de aplicabilitate a întregii enumerări subsecvente de infracțiuni, Curtea având jurisdicție doar asupra acelor crime ce fac parte dintr-un „plan sau o politică ori când ele fac parte dintr-o serie de crime analoage comise pe scară largă”⁷⁹. Prevederea a fost astfel formulată pentru a limita jurisdicția Curții doar la acele crime ce nu sunt evenimente izolate, ci sunt o parte constitutivă a unei politici sau a unei practici la scară largă. Fără îndoială, redactarii proiectului de statut au intenționat să limiteze sfera jurisdicției la acele infracțiuni ce sunt evidente și implică o pluralitate de persoane. Cu toate acestea, prevederea nu influențează cu nimic noțiunea de *crime de război*, așa cum sunt definite în jurisprudența tribunalelor penale internaționale *ad-hoc* (Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie și Tribunalul Penal Internațional pentru Ruanda).

Reglementarea crimelor de război în Statutul Curții Penale Internaționale, demnă de toată

aprecierea în unele privințe, este deficientă în alte privințe în care, într-adevăr, codificarea înseamnă un pas înapoi față de dreptul internațional existent.

În primul rând, este întâlnită formularea „în cadrul stabilit al dreptului internațional”¹⁰, formulare ce apare în legătură cu infracțiunile plauzibil a fi comise în timpul luptei, indiferent de natura conflictului, internațional sau neinternațional. Este de luat în seamă faptul că în cazul celorlalte prevederi ale art. 8 nu se face nicio mențiune legată de *cadrul stabilit al dreptului internațional*. Consider că poate exista doar un singur argument viabil pentru a explica această frază: infracțiunile enumerate în textul celor două prevederi, anterior menționate, vor fi considerate ca fiind crime de război doar dacă și dreptul internațional cutumiar le reține ca atare. Cu alte cuvinte, în timp ce pentru celelalte infracțiuni este descris conținutul comportamentului interzis și prevederea corespunzătoare poate fi aplicată direct și imediat de către Curte, în cazul celor două prevederi analizate lucrurile stau diferit. Curtea poate considera comportamentul descris în cele două prevederi ca fiind o crimă împotriva umanității doar în cazul și în măsura în care dreptul internațional general consideră violarea ca fiind crimă de război. Sper exemplul, fapta de „a declara că nu va fi îndurare pentru învinși”¹¹ va fi considerată, fără îndoială, a fi crimă de război, deoarece și dreptul internațional cutumiar o reține ca fiind aceeași infracțiune. În opoziție cu cele prezentate anterior, fapta de a „transfera, direct sau indirect, de către o putere ocupantă, a unei părți a populației sale civile, în teritoriul pe care ea îl ocupă, sau deportarea ori transferarea în interiorul sau în afara teritoriului ocupat a totalității sau a unei părți a populației din acest teritoriu”¹² nu poate fi considerată ca fiind o crimă de război, în sine. În acest caz, Curtea va trebui, în primul rând, să stabilească dacă, din punct de vedere al dreptului internațional general, fapta constituie o violare a dreptului internațional umanitar și, în plus, dacă din punct de vedere al dreptului internațional cutumiar, comiterea faptei constituie o crimă de război.

În al doilea rând, reglementarea mijloacelor de război este mai limitativă decât ceea ce este întâlnit în dreptul internațional cutumiar. Folosirea în conflictele armate internaționale a armelor ce produc rău superfluu sau au efecte nediscriminatorii nu sunt interzise *per se* și, din acest motiv, fapta de a folosi aceste arme poate să nu fie considerată o

crimă de război din punct de vedere al Statutului Curții Penale Internaționale. O critică similară poate fi adusă prevederii referitoare la degradarea mediului înconjurător. Conform Statutului de la Roma, este considerată crimă de război „fapta de a lansa un atac știind că el va cauza [...] daune extinse, de durată și grave, mediului înconjurător care ar fi vădit excesive în raport cu ansamblul avantajului militar concret și direct așteptat”¹³. În legătură cu această prevedere, merită a fi amintit art. 55, alin. 1¹⁴ al Protocolului Adițional I din 1977 la Convențiile de la Geneva din 1949, ca text normativ anterior Statutului de la Roma și cu care acesta ar fi trebuit să fie în acord. Art. 55 nu face nicio mențiune în legătură cu caracterul *excesiv* sau disproportionat al atacului și nici în legătură cu avantajul militar așteptat. Prevederea Statutului de la Roma oferă beligeranților o foarte mare libertate de acțiune și de interpretare a normei juridice, transformând acțiunea de punere sub acuzare, a celor ce comit asemenea fapte, într-o sarcină aproape imposibilă. Consider că un experimentat avocat al apărării are o sarcină facilă în a demonstra că autorul unui atac, ce cauzează (în mod intenționat – o altă condiție impusă de Statutul de la Roma) *daune extinse, de durată și grave* mediului natural, nu a provocat efecte *vădit excesive* (poate doar excesive, dar nu vădit excesive) în raport cu avantajul militar *așteptat* (este posibil ca avantajul militar nici să nu se concretizeze, să nu fie obținut). Cu o definiție atât de restrictivă, concluzionez că este aproape imposibil a acuza o persoană de crime de război împotriva mediului natural.

Un important pas înainte totuși, în ceea ce privește reglementarea crimelor de război, este cuprinderea în sfera acestei infracțiuni a faptelor comise în conflictele armate internaționale. Dacă am fi, totuși, tentați să considerăm că în această situație nicio critică nu ar putea fi adusă Statutului de la Roma, ne-am înșela. Lista infacțiunilor ce pot fi reținute ca îndeplinind condițiile unei crime de război este pusă sub semnul întrebării de o prevedere subscventă acesteia, ce stipulează că faptele enumerate constituie crime de război numai în cazul „conflictelor armate care opun în mod prelungit, pe teritoriul unui stat, autoritățile guvernului acestui stat și grupuri armate organizate sau grupuri armate organizate între ele”¹⁵. Condiția temporală cuprinsă în termenul *prelungit* nu este definită în mod clar,

fiind, probabil, lăsată la latitudinea completelor de judecată ale Curții, acestea urmând a analiza situațiile existente, de la caz la caz.

Statutul Curții Penale Internaționale mai cuprinde două aspecte importante în legătură cu crimele de război, chiar dacă acestea nu sunt stipulate în textul art. 8. Un prim aspect este cel ce permite exonerarea de răspunderea penală a subordonatului care a comis o crimă de război din ordinul superiorului. Prevederea este formulată astfel: „Faptul că o crimă care ține de competența Curții a fost comisă la ordinul unui guvern, al unui superior, militar sau civil, nu exonerează persoana care a comis-o de responsabilitatea sa penală, decât dacă:

a) această persoană nu a avut obligația legală de a se supune ordinelor guvernului sau superiorului în cauză [...]”¹⁶.

În schimb, ordinul superiorului nu exonerează subordonatul de răspunderea penală în cazul comiterii crimei de genocid sau a crimei împotriva umanității.

Un al doilea aspect se referă la posibilitatea unui stat, care devine parte la Statutul Curții, de a declara că jurisdicția Curții nu devine operativă, că nu acceptă competența acesteia, în materia crimelor de război (comise de cetățenii statului respectiv, pe teritoriul său), pentru o perioadă de șapte ani de la intrarea în vigoare a statutului¹⁷.

Concluzii

Odată cu adoptarea Statutului de la Roma a fost făcut un important pas înainte, în sensul că violări ale dreptului internațional umanitar care, de obicei, generau doar răspunderea statelor, gradual au început să fie considerate ca determinând răspunderea penală individuală. Dacă, spre exemplu, bombardarea nediscriminatorie a orașelor era considerată un act ilegal atribuit statului beligerant în cauză, gradual, același act a început să fie privit ca o crimă de război, ce implică răspunderea penală individuală a celor ce au planificat, ordonat și executat atacul respectiv.

Cu puncte forte, dar și multe prevederi criticabile, consider că cea mai importantă realizare, în legătură cu adoptarea prevederilor referitoare la crimele de război, este cât se poate de simplă. Comunitatea internațională a demonstrat că este capabilă să negocieze și să ajungă la înțelegeri privitoare la adoptarea unor instrumente juridice

internaționale complicate, care codifică reguli existente, elaborează altele noi, dar creează și instituțiile necesare implementării acestora. Viitoare negocieri de acest gen vor fi privite mult mai puțin circumspect în privința incredibilității realizării pașilor propuși. Momentele în care consensul părea imposibil au fost depășite cu tact, ceea ce părea incredibil a fost realizat și viitoarele negocieri vor fi încurajate să urmeze acest exemplu.

Pentru a rezuma toate cele anterior prezentate, impresia personală este că negociatorii participanți la Conferința de la Roma, pentru adoptarea Statutului Curții Penale Internaționale, au fost mai mult decât dornici să-și protejeze soldații de orice posibilitate de a fi aduși în fața justiției pentru crime de război.

NOTE:

1 Beatrice Onica-Jarka, *Drept internațional umanitar – note de curs*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p.173.

2 *Statutul Curții Penale Internaționale*, art. 8, <http://www.cab1864.eu/upload/STATUTUL%20CURTII%20PENALE%20INTERNATIONALE.pdf>, accesat la 20 iunie 2016.

3 Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, *Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie*, document nr. S/RES/827/25 mai 1993, art. 7, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf, accesat la 21 iunie 2016.

4 Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, *Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Ruanda*, document nr. S/RES/955/8 noiembrie 1994, art. 4, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/140/97/PDF/N9514097.pdf?OpenElement>, accesat la 20 iunie 2016.

5 România a ratificat convenția la 01 martie 1912, <http://www.arduph.ro/wp-content/uploads/2014/01/Conven%C8%9Bia-Regulamentul-referitoare-la-legile-%C5%9Fi-obiceiurile-r%C4%83zboiului-pe-terestru-Haga-18-octombrie-19072.pdf>, accesat la 18 iunie 2016.

6 România a ratificat Protocolul I la 21 iunie 1990, <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Protocolul%20Adițional%20I.pdf>, accesat la 18 iunie 2016.

7 Declarația a fost ratificată de România la 04 septembrie 1900, <http://www.arduph.ro/wp-content/uploads/2014/01/Declara%C5%A3ie-privitoare-la-interzicerea-utiliz%C4%83rii-gloan%C5%A3elor-care->

[explodeaz%C4%83-Haga-29-iulie-18991.pdf](http://www.arduph.ro/wp-content/uploads/2014/01/Declara%C5%A3ie-privitoare-la-interzicerea-utiliz%C4%83-Haga-29-iulie-18991.pdf), accesat la 18 iunie 2016.

8 România a ratificat Protocolul la 23 august 1929.

9 *Statutul Curții Penale Internaționale*, art. 8, alin. 1, <http://www.cab1864.eu/upload/STATUTUL%20CURTII%20PENALE%20INTERNATIONALE.pdf>, accesat la 20 iunie 2016.

10 *Ibidem*, alin. 2, lit. b) și e).

11 *Ibidem*, alin. 2, lit. b), pct. (xii).

12 *Ibidem*, pct. (viii).

13 *Ibidem*, pct. (iv).

14 Art. 55, alin.1 al *Protocolului Adițional I* stipulează că „Războiul va fi purtat veghind la protejarea mediului înconjurător natural împotriva daunelor întinse, de durată și grave. Această protecție include interdicția de a utiliza metode sau mijloace de luptă concepute pentru a cauza sau de la care se așteaptă să cauzeze asemenea pagube mediului înconjurător natural și să compromită, ca urmare, sănătatea sau supraviețuirea populației”.

15 *Statutul Curții Penale Internaționale*, art. 8, alin. 2, lit. f), <http://www.cab1864.eu/upload/STATUTUL%20CURTII%20PENALE%20INTERNATIONALE.pdf>, accesat la 20 iunie 2016.

16 *Ibidem*, art. 33.

17 *Ibidem*, art. 124.

BIBLIOGRAFIE

Onica-Jarka Beatrice, *Drept internațional umanitar – note de curs*, Editura Universul Juridic, București, 2011.

Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, *Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie*, document nr. S/RES/827/25 mai 1993.

Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, *Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Ruanda*, document nr. S/RES/955/8 noiembrie 1994.

Statutul Curții Penale Internaționale, 1998.

Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, 1977.

Declarația de la Haga referitoare la gloanțele care explodează, 1899.

Convenția de la Haga referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru, 1907.